

УДК 011/016"19" Шевченко Т. Г.

Лариса Матвійчук,

спеціаліст I категорії НОВ президії НАН України

БІБЛОГРАФІЯ ШЕВЧЕНКІАНИ: ПОЧАТОК СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ ВІХИ РОЗВИТКУ В ПРАЦЯХ АКАДЕМІЧНИХ ДОСЛІДНИКІВ (1919–1990)

У статті розглянуто основні етапи становлення бібліографічної діяльності в системі ВУАН, зокрема показано результати щодо створення шевченкіани та перші методичні розробки наукової бібліографії шевченкіани в системі академічної науки.

Ключові слова: бібліографія, шевченкіана, бібліографічний покажчик, наукова бібліографія шевченкіани.

Вивчення історії розвитку української персональної бібліографії є актуальним завданням сучасного бібліографознавства, зокрема, таких постатей як символ української духовної культури Т. Г. Шевченко, вивчення життя й творчості якого безупинно продовжується. Сьогодні бібліографія біобібліографії Т. Г. Шевченка величезна за обсягом та різноманітна за своїм змістом. Оцінка внеску різних установ та дослідників, враховуючи академічних, є даниною праці попередників, які закладали перші «цеглини» наукової бібліографії шевченкіани. Разом з тим історіографія питання дуже незначна. Безпосереднє завдання пропонованої статті – прослідкувати передумови академічної бібліографії вивчення життя й творчості Т. Г. Шевченка, з'ясувати основні етапи та бібліографічні публікації щодо бібліографічної шевченкіани в академічних установах.

Перші оглядові праці пов'язані з інформаційними оглядами робіт з біобібліографії, зокрема публікація 1964 р. Ф. К. Сарани «Бібліографія Шевченкіани»¹, де автор розповів про підготовку покажчиків та матеріалів до них. Першою працею, у якій було узагальнено літературознавчу бібліографію і де згадувалася діяльність у галузі шевченківської біобібліографії, стала праця Л. І. Гольденберга «Українська Радянська літературна бібліографія», але вона представлена була частково (1971)².

¹ Сарана Ф. К. Бібліографія Шевченкіани // Рад. літературознавство. – 1964. – № 2. – С. 146–149.

² Гольденберг Л. І. Українська Радянська літературна бібліографія: АН УРСР,

Варто зауважити, що спеціального дослідження внеску академічних учених у розвиток шевченківської бібліографії не проводилося. Окремі згадки зустрічаються в праці Л. А. Дубровіної та О. С. Онищенка, присвяченій історії Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) у період 1918–1941 рр.³, де вперше було оглянуто внесок учених, які працювали в НБУВ, а також етапи розвитку бібліографічної діяльності в умовах суспільно-політичних змін ситуації в країні. Однак питання внеску в розвиток шевченкіани комплексно не розглядалося. Д. В. Устиновський згадує у своєму дисертаційному дослідженні «Науково-бібліографічна діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–2010): напрями, етапи, зміст» (2011)⁴ шевченкознавчу бібліографію в межах бібліографічної діяльності НБУВ.

Зародження шевченкіани як фундаментального біобібліографічного дослідження цієї постаті, яка є центральною фігурою в історії формування української національної культури та літератури, пов'язане з ім'ям видатного українського вченого, етнографа, літературознавця, громадського діяча, бібліографа, родоначальника української бібліографії М. Ф. Комарова. Він є автором багатьох біографічних праць, присвячених видатним українським письменникам. М. Ф. Комаров понад чверть століття вивчав та збирав бібліографію творів Т. Г. Шевченка та праць про нього. Першою фундаментальною працею став відомий «Бібліографічний покажчик матеріалів для вивчення життя та творів Т. Г. Шевченка», що вийшов у 1886 р. в часописі «Київська старовина»⁵, який автор поповнював протягом усього життя⁶. Його зведений покажчик «Т. Г. Шевченко в літературе и искусстве» вийшов у 1903 р.⁷

ЦНБ; відп. ред. Є. С. Шаблювський. – К. : Наук. думка, 1971. – 179 с.

³ Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941. – К., 1998. – 337 с.

⁴ Устиновський Д. В. Науково-бібліографічна діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–2010): напрями, етапи, зміст : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.03 / НАН України, НБУВ. – К., 2011. – 20 с.; Устиновський Д. В. Бібліографічні покажчики Всенародної бібліотеки України та Бібліотеки АН УРСР (1918–1941) і розвиток засад української бібліографії // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2010. – Вип. 13. – С. 241–261.

⁵ Комаров М. Ф. Библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко // Киевская старина. – 1886. – Т. 14. – № 3. – С. 570–582; № 4. – С. 778–786.

⁶ Комаров А. [Комаров М.] Дополнение к библиографическому указателю материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко // Киевская старина. – 1887. – Т. 18. – № 5. – С. 180–184.

⁷ Комаров М. Т. Шевченко в литературе и искусстве : библиогр. указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко. – Одесса, 1903. –

Розвиток шевченкіани у 20-х роках ХХ ст. в системі ВУАН пов'язаний з іменами О. Грушевської, яка опублікувала бібліографічний огляд нових дослідів про Т. Шевченка ⁸, а також М. А. Плевако, який у своїй відомій «Хрестоматії нової української літератури» приділив спеціальний розділ Т. Г. Шевченку та його бібліографії ⁹. Окремі невеличкі розвідки про Шевченка публікувала К. Лазаревська ¹⁰.

У 20-х роках у Всеукраїнській академії наук бібліографічний напрям був затверджений за Всенародною бібліотекою України. Це було зазначено в статутах ще під час її створення як національної та академічної бібліотеки ¹¹. Під час обговорення у Всенародній бібліотеці України питання про основні напрями бібліографічних досліджень було вирішено, одним з найважливіших напрямів визнати підготовку бібліографічного покажчика праць Т. Г. Шевченка та його персоналії. Для організації підготовки такого покажчика було залучено наукову громадськість. У газеті «Червоний шлях» було опубліковано звернення з проханням надсилати матеріали про Шевченка до Всенародної бібліотеки України ¹². І вже в 1926 р. вийшов бібліографічний огляд за першу половину 20-х років ¹³, підготовлений виставково-консультаційним відділом ВБУ, який містив 41 назву, присвячений новій літературі про Т. Г. Шевченка. Паралельно в цьому ж виданні публікувалися огляди М. Яшека, зокрема,

---

144 с. Рец. В. Д[оманицький]. Т. Шевченко в літературі і мистецтві: бібліогр. указатель матеріалів для вивчення життя і творчості Т. Г. Шевченка; сост. М. Комаров // Киевская старина. – 1904. – Т. 84. – № 2. отд. 2. – С. 77–80; Т. 85. – № 5. – Отд. 2. – С. 79–90.

⁸ Грушевська О. З новіших дослідів про Т. Шевченка. – К.: Шлях, 1919. – № 26. – 12 с.

⁹ Плевако М. А. Хрестоматія нової української літератури від початку 80-х років ХІХ ст. до останніх часів. – [X.]: Рух [1923]. – XVII, 528 с.; Хрестоматія нової української літератури. Т. І. Перша половина ХІХ ст.: 1. Дрібно-панська передшевенківська література. 2. Шевченко. – [X.]: ДВУ, 1926. – 595 с.

¹⁰ Шевченко і брати Лазаревські: Деякі з родинного архіву Лазаревських? Подала К. Лазаревська // Україна. – 1928. – № 4. – С. 48–51. Лазаревська К. Згадки про Т. Г. Шевченка // Вісті АН УРСР. – 1938. – № 8–9. – С. 55–57.

¹¹ Книжний вісник. – 1919. – № 2 (квіт.-черв.). – С. 1–8.

¹² Матеріали про Шевченка до Всенародної бібліотеки України // Червоний шлях. – 1925. – № 4. – С. 270.

¹³ Нова література про Т. Г. Шевченка: (Бібліографія) / ВБУ при ВУАН // Життя й революція. – 1926. – № 1. – С. 115–117.

шевченківська література в 1925 р., що доповнювала бібліографію ВБУ¹⁴, а також його ж стаття «Тарас Шевченко. (Бібліографія)»¹⁵.

Однак розвиток зазначеного напрямку на цьому зупинився. ВБУ мала багато завдань з організації фонду та опрацювання концепції української бібліографії та Українського бібліографічного репертуару, визначення основних правил бібліографічного опису та складання тематичних бібліографій. Шевченкіана також потребувала методичного забезпечення та відповідного плану робіт, що було покладено на М. І. Ясинського. На той час він вже опрацьовував питання методичних засад біобібліографії з урахуванням досвіду підготовки таких покажчиків в Україні та за її межами¹⁶. У 1930 р. він видає теоретичну статтю «Шевченківська бібліографія та її завдання», де розглядається питання про необхідність створення повної Шевченківської бібліографії, що мала б містити як його твори, так і персоналію. Він обговорював питання правил методики бібліографування, включення анотацій, основну структуру покажчика¹⁷. Ця стаття стала першою методичною працею щодо бібліографії Т. Г. Шевченка.

Розгром бібліографічної школи в системі ВУАН припинив бібліографічну діяльність, у тому числі шевченкіану. Перед війною, у 1938 р., президія АН УРСР ухвалила спеціальне рішення щодо підготовки до 125-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка бібліографічного покажчика та ювілейної книжкової виставки¹⁸. В академічній бібліотеці ці завдання почали реалізовуватися дуже повільно. У бібліотеці почалися дослідження складу фондів для виявлення шевченківських творів, зокрема, такий пошук здійснював працівник рукописного відділу Й. В. Шубинський¹⁹, деякі популярні огляди фондів бібліотеки²⁰.

¹⁴ Яшек М. Шевченківська література в 1925 р. // Червоний Шлях. – № 2. – С. 199–206; № 3. – С. 235–241.

¹⁵ Яшек М. Тарас Шевченко : [Бібліографія] // Знання. – 1926. – № 4. – С. 2.

¹⁶ Матвійчук Л. О. Михайло Ілліч Ясинський (1889–1967) як теоретик індивідуальної біобібліографії // Рукописна та книжкова спадщина України. – № 16. – К., 2012. – С. – 477–497.

¹⁷ Ясинський М. І. Шевченківська бібліографія та її завдання // Україна. – 1930. – № 40. – С. 113–132.

¹⁸ Академія наук УРСР – до 125-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка // Вісті АН УРСР. – 1938. – № 7. – С. 47.

¹⁹ [Шубинський Й. В.] Переслідування творів поета [Т. Г. Шевченка] царською цензурою // Вісті АН УРСР. – 1938. – № 7. – С. 47–48; [Шубинський Й. В.] Лист-автограф Т. Г. Шевченка // Вісті АН УРСР. – 1938. – № 7. – С. 49.

²⁰ Альбом репродукцій офортів Т. Г. Шевченка: У відділі естампів і репродукцій //

У 1939 р. І. З. Бойко опублікував невеличкий список праць, що рекомендував широким колам читачів основну літературу для ознайомлення з творчістю Кобзаря та основу для підготовки виставки ²¹.

У 1945 р. напрям шевченкіани спробував відродити Ю. О. Меженко, який деякий час очолював Бібліотеку Академії наук УРСР. Він спробував об'єднати бібліографії Бібліотеки АН УРСР та вчених Інституту української літератури АН УРСР, виступив з доповіддю на засіданні відділу шевченкознавства, однак тоді перед бібліотекою були поставлені інші завдання, пов'язані з післявоєнною відбудовою бібліотечної справи ²².

Наступний етап ґрунтовного дослідження шевченкіани як персональної бібліографії пов'язаний з підготовкою до 100-річчя від дня смерті великого Кобзаря, що розпочався в 1956 р. в академічній системі. Підготовка покажчика проводилася спільно академічними бібліотеками, Державною публічною бібліотекою УРСР та Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника, разом з Інститутом літератури АН УРСР під керівництвом чл.-кор. АН УРСР Є. П. Кирилюка. Це був загальноукраїнський проект, який охопив 33 установи та залучив колег із союзних та автономних республік з метою збору бібліографії творів Т. Г. Шевченка та літератури про нього, що вийшли мовами народів СРСР та іноземними мовами.

Основним ядром підготовки бібліографічної шевченкіани стала Державна публічна бібліотека УРСР (до 1949 р. Бібліотека академії наук УРСР). Цей проект був включений до плану, затвердженого урядом та президією АН УРСР, щодо проведення ювілейних шевченківських свят. Підготовка видання тривала впродовж 1956–1961 рр.

Підготовчий етап передбачав проведення пошукової роботи, що знайшла свій прояв у ряді щорічних спеціальних матеріалів до бібліографій, які були підготовлені Ф. К. Сараною. Автор щорічно публікував «Матеріали до бібліографії шевченкіани за 1957–1965 рр.», на сторінках видання праць Наукової шевченківської конференції, що проводилася щорічно Інститутом літератури АН УРСР ²³. У 1961 р. він публікує методичні поради щодо створення шевченкіани.

Молодняк. – 1937. – № 3. – С. 125.

²¹ Що читати з Шевченка і про Шевченка : бібліогр. список / укл. І. З. Бойко // Ком. освіта. – 1939. – № 43. – С. 153–159.

²² Кирилюк Є. П. Бібліографія Шевченкіани // Вісті АН УРСР. – 1945. – № 6. – С. 63–64.

²³ Матеріали до бібліографії шевченкіани за 1957 р. / уклад. Ф. К. Сарана // Зб. пр. сьомої наук. шевченків. конф. – К., 1959. – С. 263–279.

Матеріали до бібліографії Шевченкіани за 1958 р. / уклад. Ф. К. Сарана, Л. О. Хоменко // Зб. пр. восьмої наук. шевченків. конф. – К., 1960. – С. 299–318.

Передбачалися й рекомендаційні бібліографічні покажчики. Так, російською мовою вийшов покажчик: «Тарас Григорьевич Шевченко: Памятка читателю», укладений Г. М. Гімельфарб²⁴.

Підготовка супроводжувалася публікаціями, пов'язаними з популяризацією імені Т. Г. Шевченка та його праць, зокрема Д. М. Іофанова «Невідомий автограф Т. Г. Шевченка», матеріалів про зв'язок Т. Шевченка й М. Лермонтова, а також у 1957 р. вийшла друком монографія «Матеріали про життя і творчість Тараса Шевченка»²⁵.

Перший том фундаментальної бібліографії вийшов у 1961 р. «Тарас Григорович Шевченко. Бібліографія бібліографії. 1840–1960. Література про життя і творчість», підготовлений І. З. Бойком та Г. М. Гімельфарб²⁶. Під керівництвом І. З. Бойка, О. І. Скокана і Л. В. Беляєвої в 1963 р., завдяки колективу бібліографів, виходить видання «Т. Г. Шевченко: Бібліографія літератури про життя і творчість»²⁷ у 2-х т. (т. 1., 1839–1916 рр.; т. 2, 1917–1959 рр.).

Матеріали до бібліографії шевченкіани за роки Великої Вітчизняної війни, укладені Ф. К. Сараною, публікувалися також на сторінках видання «Питання шевченкознавства»²⁸. Бібліографічний список дисер-

---

Матеріали до бібліографії шевченкіани за 1959 р. / уклад. Ф. К. Сарана // 36. пр. дев'ятої наук. шевченків. конф. – К., 1961. – С. 219–247.

Матеріали до бібліографії шевченкіани за 1962 р. / уклад. Ф. К. Сарана // 36. пр. 12-ї наук. шевченків. конф. – К., 1964. – С. 307–343.

Матеріали до бібліографії шевченкіани за 1965 р. / уклад. Ф. К. Сарана // 36. пр. 15-ї наук. шевченків. конф. – К., 1968. – С. 380–405.

²⁴ Тарас Григорьевич Шевченко: Памятка читателю / сост. Г. М. Гимельфарб. – М., 1956. – 66 с.

²⁵ *Іофанов Д. М.* Невідомий вірш Юрія Федьковича. Лист Архипа Тесленка // Вісн. АН УРСР. Присвячений пам'яті Шевченка. – 1953. – № 12. – С. 51–52. Він же: Невідомий автограф Т. Г. Шевченка // Україна-1956. – № 5. – С. 16; Він же: Шевченко і Лермонтов. – К., 1962. – 40 с.; *Іофанов Д. М.* Матеріали про життя і творчість Тараса Шевченка. – К., 1957. – 237 с.

²⁶ Тарас Григорович Шевченко: Бібліографія бібліографії, 1840–1960 / уклад.: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 75 с.

²⁷ Т. Г. Шевченко: Бібліографія літератури про життя і творчість. 1839–1959 : у 2-х т. / АН УРСР, ДПБ ; відп. ред. Є. П. Кирилук. – К., 1963.

Т. 1 : (1839–1916). – 424 с. – Склали: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб, О. Д. Кізлик, Є. Є. Кравченко, К. Є. Скокан, Л. В. Беляєва.

Т. 2 : (1917–1959). – 604 с. – Склали: І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб, М. В. Булавицька, Л. В. Беляєва, К. Є. Скокан.

²⁸ Матеріали до бібліографії шевченкіани за роки Великої Вітчизняної війни / уклад. Ф. К. Сарана // Питання шевченкознавства. – К., 1958. – С. 146–171.

тацій та авторефератів про Т. Г. Шевченка: (1939–1963 рр.), укладений літературознавцем та бібліографом Л. В. Беляєвою²⁹.

Також була розпочата робота над ґрунтовним бібліографічним дослідженням творчості Т. Г. Шевченка, закладено основу наступного видання бібліографії до ювілею 1968 р.³⁰, де вперше було охоплено з необхідною повнотою все розмаїття монографій, журнальних і газетних статей, матеріалів щодо увічнення пам'яті великого українського поета, письменника, митця. Ця праця містить понад 13 тис. бібліографічних позицій, формуючи ґрунтовну джерельну базу для дослідження життя й творчості Т. Г. Шевченка. У 1966 р. Ф. К. Сарана публікує бібліографічний огляд фототипного перевидання творів Т. Г. Шевченка³¹, також у виданні покажчика за 1917–1963 рр.³² бере участь М. І. Багрич.

Одночасно була проведена значна робота щодо наукового опису рукописних матеріалів, передусім листування, пов'язаних з ім'ям Кобзаря, що зберігалися у відділі рукописів. У 1966 р. колективом учених, до складу якого увійшли А. Г. Адаменко, М. П. Візир, І. Д. Лисоченко, Й. В. Шубинський, за відповідальною редакцією Ф. К. Сарани, видруковано працю «Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів ДПБ АН УРСР»³³.

Також необхідно звернути увагу на бібліографічний покажчик, у якому спеціально розглянуто ювілейну літературу – «Т. Г. Шевченко: Бібліографія ювілейної літератури. 1960–1964»³⁴ (Ф. К. Сарана), що вийшов друком у 1968 р.

Подією в бібліографічному житті стало видання бібліографічного покажчика «Издание произведений Т. Г. Шевченко и литература о нем на иностранных языках» (спільно з ВДБІЛ у Москві – Л. І. Гольденберг, Л. В. Беляєва). Бібліографії видань Т. Г. Шевченка французькою,

²⁹ Бібліографічний список дисертацій та авторефератів про Т. Г. Шевченка: (1939–1963) / уклад. Л. В. Беляєва // Рад. літературознавство. – 1964. – № 2. – С. 149–152.

³⁰ Т. Г. Шевченко: Бібліографія ювіл. літ. 1960–1964 / уклад. Ф. К. Сарана; відп. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наук. думка, 1968. – 624 с.

³¹ Сарана Ф. К. Фототипні перевидання творів Т. Г. Шевченка: (бібліогр. огляд) / Ф. К. Сарана // Архіви України. – 1966. – № 2. – С. 72–73.

³² Сарана Ф. К. Тарас Шевченко в бібліографії // Багрич М. І. Т. Г. Шевченко: бібліогр. покажчик (1917–1963). – Х., 1964. – С. 5–10. Бібліографування творів Т. Шевченка в бібліотеці. – С. 7–8.

³³ Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів ДПБ АН УРСР // АН УРСР: упоряд. А. Г. Адаменко, М. П. Візир, І. Д. Лисоченко, Й. В. Шубинський; відп. ред. Ф. К. Сарана. – К. : Наук. думка. – 1966. – 492 с.

³⁴ Т. Г. Шевченко: Бібліографія ювілейної літератури 1960–1964 / уклад. Ф. К. Сарана; відп. ред. Є. П. Кирилюк. – К.: Наук. думка, 1968. – 624 с.

італійською, іспанською, португальською та есперанто були підготовлені львівськими вченими М. М. Греськом, Н. М. Андриановою³⁵.

Варто зазначити, що лише через 20 років, наприкінці 80-х років ХХ ст. вийшов друком черговий фундаментальний бібліографічний покажчик «Т. Г. Шевченко: Бібліографічний покажчик. 1965–1988» (Л. В. Беляєва, Н. М. Мислович) за редакцією В. С. Бородіна, який містив нову літературу за 20 років³⁶.

Фундаментальні покажчики не вичерпували бібліографічні дослідження, які стосувалися окремих публікацій, зокрема, М. П. Рудя – про перше видання «Кобзаря» Т. Шевченка, що зберігався у відділі рідкісної книги НБУВ³⁷, бібліографічного дослідження С. О. Петрова – щодо прижиттєвих видань Т. Г. Шевченка у фондах ДПБ АН УРСР³⁸, публікувалися «Матеріали з фондів Бібліотеки АН УРСР про зустріч А. Церетелі з Т. Шевченком»³⁹ тощо. Ряд окремих праць було присвячено огляду рукописної спадщини Т. Г. Шевченка, що зберігалася у відділі рукописів академічної бібліотеки в Києві⁴⁰.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. почалася робота над підготовкою каталогу прижиттєвих видань Т. Г. Шевченка⁴¹ та вийшли

³⁵ Гресько М. М. Т. Г. Шевченко французькою мовою (1847–1967): Бібліогр. покажчик / Відп. ред. О. П. Куш. – Львів, 1967. – 43 с.; *Гресько М. М., Андрианова Н. М.* Т. Г. Шевченко мовами італійською, іспанською, португальською та есперанто: Бібліогр. покажчик / відп. ред. О. П. Куш. – Львів, 1968. – 55 с.

³⁶ Т. Г. Шевченко: Бібліографічний покажчик. 1965–1988 / АН УРСР. ЦНБ ім. В. І. Вернадського; уклад.: Л. В. Беляєва, Н. М. Мислович; відп. ред. В. С. Бородин. – К., 1989. – 402 с.

³⁷ Рудь М. П. Книга – народу // Нові книги УРСР. – 1968. – № 4. – С. 16–17.

³⁸ Петров С. О. Прижиттєві видання Т. Г. Шевченка у фондах ДПБ АН УРСР // 36. оглядів фондів відділу рукописів АН УРСР ДПБ. – К., 1962. – С. 62–82.

³⁹ Матеріали з фондів Бібліотеки АН УРСР про зустріч А. Церетелі з Т. Шевченком // Вітчизна. – 1961. – № 3. – С. 215.

⁴⁰ Адаменко А. Г., Кирилюк З. В. Державна публічна бібліотека АН УРСР: Шевченкіана у відділі рукописів // Опис рукописів Т. Г. Шевченка. – К., 1961. – С. 438–443; Адаменко А. Г. Тарас Григорович Шевченко у матеріалах відділу // 36. оглядів фондів відділу рукописів / АН УРСР ДПБ. – К., 1962. – С. 62–82; Візир М. П. Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів Державної публічної бібліотеки АН УРСР // Тези доп. Респ. міжвуз. наук. сес., присв. 150-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка 17–19 березня 1961 р.). – К., 1964. – С. 14–15; Гнилосиров В. До історії могили Т. Г. Шевченка // Публ. підгот. М. П. Візир та Ю. Я. Колесниченко // Дніпро. – 1964. – № 2. – С. 138–142; Візир М. П. Т. Г. Шевченко в епістолярії відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР // 3 досліджень про Т. Г. Шевченка. – К., 1968. – С. 82–106.

⁴¹ Онуфrienко Е. П. Каталог прижиттєвих произведений Т. Г. Шевченко // Роль

каталоги виставок, присвячених шевченківському «Букварю», укладені Ю. А. Лабинцевим та О. П. Онуфрієнко⁴².

Сьогодні, напередодні чергового ювілею Т. Г. Шевченка, бібліографи починають новий етап створення шевченківської бібліографії, яка готується в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити декілька ґрунтовних етапів розробки наукової бібліографії шевченкіани в системі академічної науки.

Підготовчий етап пов'язаний з першими бібліографічними покажчиками М. Ф. Комарова. У 1881 р. була опублікована його перша невелика праця про Т. Г. Шевченка «Кое что о Шевченке. (Народное предание о погребении Шевченка. Свидание его с М. Щепкиным)», яка стала початком його шевченкіани. Адже М. Комаров був першим бібліографом творів Т. Г. Шевченка та праць про нього. У 1883 р. він видав «Покажчик нової української літератури (1798–1883)», значення якого зауважила не лише українська періодична преса, але й російська («Исторический вестник»). У 1903 р. він опублікував книгу «Т. Шевченко в литературе и искусстве. Библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко»⁴³.

Початок бібліографічної діяльності в системі ВУАН, де були оприлюднені прагнення до створення шевченкіани та перші методичні розробки (з 1919 до 1939 р.), де значний внесок належить М. І. Ясинському, М. А. Плеваку, а також тим, хто почав вивчати це питання – З. І. Бойку, К. Лазаревській. Питання відродження ідеї бібліографічного наукового покажчика, присвяченого Т. Г. Шевченку в 1945 р., належить Ю. О. Меженку.

На 50–60-ті роки ХХ ст. припадає час активної роботи зі створення шевченкіани, у зв'язку з підготовкою до ювілейної події: 140-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, де головну роль відіграли такі бібліографи, як Ф. К. Сарана, Л. В. Беляєва, І. З. Бойко, О. І. Скокан, долучилися Л. І. Гольденберг, Г. М. Гімельфарб, М. М. Гресько,

---

бібліотек в развитии общества: Тез докл. и сообщ. Межд. науч. конф. (10–13 окт., 1989 г. Киев). – Вып. 1. – К., 1989. – С. 61–62.

⁴² Шевченківський «Букварь»: Кат. виставки / АН УРСР. ЦНБ ім. В. І. Вернадського: уклад.: Ю. А. Лабинцев, О. П. Онуфрієнко. – К., 1990. – 70 с.

Шевченківський «Букварь»: Кат. виставки / АН УРСР. ЦНБ ім. В. І. Вернадського: Київ. політехнічний ін-т: уклад.: Ю. А. Лабинцев, О. П. Онуфрієнко. – 2-ге вид., доп. – К., 1992. – 69 с.: іл. + додат.: Фототипія «Букваря южнорусского Т. Г. Шевченка».

⁴³ Т. Шевченко в литературе и искусстве: Библиогр. указ. материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко / сост. М. Комаров. – Одесса, 1903. – 140 с.

Н. М. Андріанова; дослідження біографії належить Д. М. Іофанову. Спеціальні бібліографічні дослідження прижиттєвих видань належать С. О. Петрову.

Рукописний доробок вивчення шевченкіани належить А. Г. Адаменко, М. П. Візиру, І. Д. Лисоченко, Й. В. Шубинському та Ф. К. Сарані.

Наступний етап – кінець 80-х років – пов'язаний з бібліографічним показником, до якого увійшли видання до 1988 р. Тут варто відзначити бібліографів Л. В. Беляєву та Н. М. Мислович.

Сьогодні наступає новий етап підготовки ювілейного фундаментального бібліографічного показника до ювілейних свят у березні 2014 р.